ĢENERĀLADVOKĀTA DĪNA ŠPĪLMANA [*DEAN SPIELMANN*] SECINĀJUMI,
sniegti 2025. gada 30. janvārī [1]

Apvienotās lietas C-636/23 [*Al Hoceima*] un C-637/23 [*Boghni*] [i]

W

pret

***Belgische Staat* (C-636/23)**

(*Raad voor Vreemdelingenbetwistingen* (Ārvalstnieku strīdu izskatīšanas padome, Beļģija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

un

X

pret

***État belge*, ko pārstāv *secrétaire d'État à l'Asile et la Migration* (C-637/23)**

Conseil du contentieux des étrangers (Ārvalstnieku strīdu izskatīšanas padome, Beļģija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Robežkontrole, patvērums un imigrācija – Imigrācijas politika – To trešo valstu valstspiederīgo atgriešana, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi – Direktīva 2008/115/EK – Atgriešanas lēmums – 7. pants – Brīvprātīga izceļošana – Laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšana – 13. pants – Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību – Prettiesiskuma sekas attiecībā uz atgriešanas lēmumu – 11. pants – Ieceļošanas aizlieguma noteikšana pēc tam, kad kopš atgriešanas lēmuma pieņemšanas pagājis ievērojams laikposms

1. Ar šīm lietām *Raad voor Vreemdelingenbetwistingen*, attiecīgi *Conseil du contentieux des étrangers* (Ārvalstnieku strīdu izskatīšanas padome, Beļģija), vēršas Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu par to, kā interpretēt Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/115/EK (2008. gada 16. decembris) par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi (turpmāk tekstā – "Direktīva 2008/115") [2].

2. Iesniedzējtiesas uzdotie jautājumi galvenokārt attiecas uz "brīvprātīgu izceļošanu", kāda paredzēta Direktīvas 2008/115 7. pantā. Tādējādi Tiesa tiek aicināta sniegt nepieciešamos skaidrojumus, lai noteiktu trešās valsts valstspiederīgā, kuram adresēts atgriešanas lēmums un kuram nav noteikts laika posms brīvprātīgai izceļošanai, tiesisko stāvokli. Pasludināmajā spriedumā tai būs izdevība lemt it īpaši par to, pirmkārt, vai obligāti jābūt iespējai apstrīdēt atteikumu noteikt laika posmu brīvprātīgai izceļošanai, iesniedzot pārsūdzību; otrkārt, vai

[1] Oriģinālvaloda – franču.

[i] Šo lietu nosaukumi ir izdomāti. Tie neatbilst neviena tiesvedības dalībnieka reālajam personvārdam vai nosaukumam.

[2] OV 2008, L 348, 98. lpp.

ieceļošanas aizliegumu, kas balstīts uz atgriešanas lēmumu, joprojām var piemērot arī tad, ja kopš šī lēmuma pieņemšanas ir pagājis ievērojams laika posms; treškārt, kā laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšanas prettiesiskuma sekas juridiski ietekmē atgriešanas lēmumu, kurā šī nenoteikšana ietverta.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

3. Direktīvas 2008/115 3. pantā "Definīcijas" ir noteikts:

"Šajā direktīvā piemēro turpmāk minētās definīcijas:

[..]

4) "atgriešanas lēmums" ir administratīvs vai tiesas lēmums vai akts, kurā norādīts vai konstatēts, ka trešās valsts valstspiederīgā uzturēšanās ir nelikumīga, un noteikts vai konstatēts atgriešanās pienākums;

[..]

6) "ieceļošanas aizliegums" ir administratīvs vai tiesas lēmums vai akts, kas uz noteiktu laika posmu aizliedz ieceļot un uzturēties dalībvalsts teritorijā un kas pievienots atgriešanas lēmumam;

[..]."

4. Šīs Direktīvas 7. panta "Brīvprātīga izceļošana" 1., 2. un 4. punktā ir paredzēts:

"1. Atgriešanas lēmumā brīvprātīgai izceļošanai nosaka pienācīgu laika posmu no septiņām dienām līdz trīsdesmit dienām, neskarot 2. un 4. punktā minētos izņēmumus. Dalībvalstis savos valsts tiesību aktos var paredzēt, ka šādu laika posmu nosaka tikai, pamatojoties uz attiecīgā trešās valsts valstspiederīgā iesniegtu pieteikumu. Tādā gadījumā dalībvalstis informē attiecīgos trešo valstu valstspiederīgos par iespēju iesniegt šādu pieteikumu.

Ar pirmajā daļā paredzēto laika posmu neizslēdz iespēju attiecīgiem trešo valstu valstspiederīgajiem atstāt valsti ātrāk.

2. Dalībvalstis vajadzības gadījumā pagarina brīvprātīgai izceļošanai noteikto laika posmu uz piemērotu laiku, ņemot vērā konkrētā gadījuma īpašos apstākļus, piemēram, uzturēšanās ilgumu, to, vai ir bērni, kuri apmeklē skolu, vai citi ģimenes locekļi un sociālās saites.

[..]

4. Ja pastāv bēgšanas iespējamība vai ja likumīgas uzturēšanās pieteikums ir atzīts par nepārprotami nepamatotu vai tā pamatā ir krāpšana, vai arī, ja attiecīgā persona apdraud sabiedrības kārtību, drošību vai valsts drošību, dalībvalstis var nenoteikt laika posmu brīvprātīgai izceļošanai vai var noteikt laika posmu, kas ir īsāks par septiņām dienām."

5. Minētās direktīvas 8. panta "Atgriešana [Izraidīšana]" 1. un 2. punktā ir noteikts:

"1. Dalībvalstis veic visus vajadzīgos pasākumus, lai izpildītu atgriešanas lēmumu, ja saskaņā ar 7. panta 4. punktu nav noteikts laika posms brīvprātīgai izceļošanai vai ja atgriešanās pienākums nav izpildīts laika posmā, kas saskaņā ar 7. pantu noteikts brīvprātīgai izceļošanai.

2. Ja dalībvalsts saskaņā ar 7. pantu ir noteikusi laika posmu brīvprātīgai izceļošanai, atgriešanas lēmumu var izpildīt tikai pēc šā laika posma beigām, ja vien šajā laika posmā nerodas 7. panta 4. punktā minētie draudi."

6. Atbilstoši tās pašas direktīvas 11. panta "Ieceļošanas aizliegums" 1. punktam:

"Atgriešanas lēmumiem pievieno ieceļošanas aizliegumu:

a) ja nav noteikts brīvprātīgas izceļošanas laika posms vai

b) ja nav ievērota atgriešanās pienākuma izpilde.

Citos gadījumos atgriešanas lēmumu var papildināt ar ieceļošanas aizliegumu."

7. Direktīvas 2008/115 13. panta "Tiesiskās aizsardzības līdzekļi" 1. un 2. punkts ir formulēts šādi:

"1. Attiecīgajam trešās valsts valstspiederīgajam nodrošina efektīvus līdzekļus, lai pārsūdzētu vai lūgtu pārskatīt ar atgriešanu saistītos lēmumus, kas minēti 12. panta 1. punktā, kompetentā tiesā vai administratīvā iestādē, vai kompetentā struktūrā, kuras locekļi ir objektīvi un kuru neatkarība ir garantēta.

2. 1. punktā minētā iestāde vai struktūra ir pilnvarota pārskatīt ar atgriešanu saistītos lēmumus, kas minēti 12. panta 1. punktā, tostarp iespēju uz laiku pārtraukt to izpildi, ja vien jau nepiemēro pagaidu pārtraukšanu saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem."

Beļģijas tiesības

8. 1980. gada 15. decembra *wet betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen* (Likums par ārvalstnieku piekļuvi teritorijai, uzturēšanos, apmešanos uz dzīvi un izraidīšanu)[3] (turpmāk tekstā – "Likums par ārvalstnieku statusu") – ar ko transponēts attiecīgi Direktīvas 2008/115 3. panta 4. un 6. punkts – 1. panta 6. un 8. punkts ir formulēts šādi:

"6° lēmums par izraidīšanu: lēmums, ar kuru konstatēts ārvalstnieka uzturēšanās prettiesiskums un noteikts atgriešanās pienākums;

[..]

8° ieceļošanas aizliegums: lēmums, kurš var būt pievienots lēmumam par izraidīšanu un ar kuru uz noteiktu laiku aizliegts ieceļot un uzturēties vai nu Karalistes teritorijā, vai arī visu dalībvalstu, tostarp Karalistes, teritorijā [..]."

[3] 1980. gada 31. decembra *Belgisch Staatsblad*, 14584. lpp.

9. Šī likuma 7. panta pirmās daļas 1. un 3. punktā, ar ko transponēts Direktīvas 2008/115 6. panta 1. punkts, ir noteikts:

"Neskarot labvēlīgākas normas, kas ietvertas starptautiskā līgumā, ministrs [*de minister die bevoegd is voor de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen* (ministrs, kura kompetencē ir ārvalstnieku piekļuve teritorijai, uzturēšanās, apmešanās uz dzīvi un izraidīšana)[4]] vai piesaistītais ministrs var izdot vai 1., 2., 5., 9., 11. vai 12. punktā minētajos gadījumos ministram vai piesaistītajam ministram attiecībā uz ārvalstnieku, kuram nav atļauts uzturēties ilgāk par trim mēnešiem vai apmesties uz dzīvi Karalistē, jāizdod rīkojums atstāt teritoriju noteiktā laika posmā:

1° ja ārvalstnieks dzīvo Karalistē un tam nav 2. pantā prasīto dokumentu;

[..]

3° ja tā izturēšanās dēļ tiek atzīts, ka tas var radīt draudus sabiedriskajai kārtībai vai valsts drošībai [..]."

10. Minētā likuma 39./56. panta pirmā daļa ir formulēta šādi:

"39./2. pantā minētās pārsūdzības [*Raad voor Vreemdelingenbetwistingen* (Ārvalstnieku strīdu izskatīšanas padome)[5]] var iesniegt ārvalstnieks, kurš var pierādīt viņam nodarītu kaitējumu vai savas intereses."

11. Ar tā paša likuma 74./11. pantu ir transponēts Direktīvas 2008/115 11. panta 1. punkts, un tajā it īpaši ir paredzēts, ka ieceļošanas aizlieguma ilgums jānosaka, ņemot vērā visus konkrētā gadījuma apstākļus.

12. Tā paša likuma 74./14. pantā citastarp noteikts, ka izraidīšanas lēmumā ir paredzēts trīsdesmit dienu laika posms valsts teritorijas atstāšanai un ka, pamatojoties uz trešās valsts valstspiederīgā motivētu pieteikumu, ko tas iesniedzis ministram vai piesaistītajam ministram, noteiktais laika posms teritorijas atstāšanai tiek pagarināts, ja tiek iesniegti pierādījumi, ka brīvprātīgu atgriešanos nav iespējams īstenot noteiktajā laika posmā. Ja nepieciešams, šo laika posmu var pagarināt, pamatojoties uz trešās valsts valstspiederīgā motivētu pieteikumu, ko tas iesniedzis ministram vai piesaistītajam ministram, lai ņemtu vērā tā situācijai raksturīgos apstākļus, piemēram, uzturēšanās ilgumu, bērnu, kuri apmeklē skolu, esamību, brīvprātīgas izceļošanas organizēšanas pabeigšanu un citas ģimenes un sociālās saites. Kamēr nav pagājis laika posms brīvprātīgai izceļošanai, trešās valsts valstspiederīgais ir pasargāts no piespiedu izraidīšanas. Lai izvairītos no bēgšanas riska šajā laika posmā, trešās valsts valstspiederīgajam var tikt pieprasīts veikt preventīvus pasākumus. No šī laika posma var atkāpties, ja pastāv bēgšanas risks, ja trešās valsts valstspiederīgais nav ievērojis noteikto preventīvo pasākumu vai ja trešās valsts valstspiederīgais apdraud sabiedrisko kārtību vai valsts drošību. Šajā gadījumā izraidīšanas lēmumā jāparedz laika posms, kas ir mazāks par septiņām dienām, vai nav jāparedz nekāds laika posms.

4 Skat. Likuma par ārvalstnieku statusu 1. panta 2. punktu.

5 Skat. Likuma par ārvalstnieku statusu 39./1. pantu.

Pamatlietas, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

Lieta C-636/23

13. Prasītājs W norāda, ka viņš ir Marokas valstspiederīgais. *Staatssecretaris voor Asiel en Migratie en Administratieve Vereenvoudiging* (patvēruma un migrācijas, un administratīvo procedūru vienkāršošanas valsts sekretārs, Beļģija) 2015. gada 3. janvārī attiecībā uz viņu izdeva rīkojumu atstāt teritoriju un noteica ieceļošanas aizliegumu uz trim gadiem. 2019. gada 22. maijā W iesniedza Beļģijas iestādēm starptautiskās aizsardzības pieteikumu. 2019. gada 7. jūnijā *Correctionele Rechtbank Antwerpen* (Antverpenes Krimināltiesa, Beļģija) notiesāja W, piespriežot viņam brīvības atņemšanu uz 18 mēnešiem, tostarp deviņus mēnešus nosacīti atliekot uz pieciem gadiem, par narkotiskās vielas regulējošo tiesību aktu pārkāpumu. 2019. gada 9. jūlijā *Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen* (Ģenerālkomisariāts bēgļu un bezvalstnieku jautājumos, Beļģija) pieņēma lēmumu, ar kuru atteicās piešķirt bēgļa statusu un alternatīvo aizsardzību.

14. 2019. gada 18. jūlijā Beļģijas iestādes attiecībā uz W izdeva rīkojumu atstāt teritoriju un noteica ieceļošanas aizliegumu uz astoņiem gadiem. Šie lēmumi viņam tika paziņoti tajā pašā dienā. Netika noteikts nekāds laika posms brīvprātīgai izceļošanai. Par iemesliem, kuru dēļ šāds laika posms netika noteikts, rīkojumā atstāt teritoriju norādīts, ka pastāv W bēgšanas risks un ka viņš rada draudus sabiedriskajai kārtībai un valsts drošībai.

15. Ar prasības pieteikumu, kas iesniegts 2019. gada 19. augustā, W vērsās iesniedzējtiesā ar prasību apturēt un atcelt rīkojumu atstāt teritoriju un apturēt un atcelt ieceļošanas aizliegumu, kuri izdoti 2019. gada 18. jūlijā.

16. Iesniedzējtiesa 2019. gada 19. novembrī atcēla apstrīdēto rīkojumu atstāt teritoriju un ieceļošanas aizliegumu, pieņemot W argumentu, ka iemesli, kuri bija pamatā lēmumam nenoteikt laika posmu brīvprātīgai izceļošanai, ir nelikumīgi. Attiecībā uz iemeslu, kas saistīts ar bēgšanas risku, šī tiesa uzskatīja, ka jebkuram bēgšanas riska novērtējumam jābūt balstītam uz attiecīgās personas situācijas individuālu izvērtējumu un ka nepietiek vienkārši ar faktu, ka persona atbilst objektīvam kritērijam, kā paredzēts Likumā par ārvalstnieku statusu. Pamatojumam par W radīto sabiedriskās kārtības apdraudējumu tiesa apliecināja, ka tikai apstāklis, ka W ir notiesāts krimināllietā par narkotiskās vielas regulējošo tiesību aktu pārkāpumu, nav pietiekami konkrēts pamats, lai konstatētu šāda apdraudējuma riska esamību.

17. Turklāt, uzskatīdama, ka laika posma brīvprātīgai izceļošanai norādīšana ir rīkojuma atstāt teritoriju pamatelements vai būtisks elements, iesniedzējtiesa pilnībā atcēla rīkojumu atstāt teritoriju.

18. *État belge* (Beļģijas valsts) iesniedza kasācijas sūdzību *Raad van State* (Valsts padome, Beļģija) par iesniedzējtiesas lēmumu atcelt rīkojumu atstāt teritoriju, vienlaikus akceptējot, ka iesniedzējtiesa atceļ ieceļošanas aizliegumu.

19. Ar 2022. gada 1. septembra spriedumu *Raad van State* (Valsts padome) atcēla iesniedzējtiesas lēmumu, ar kuru bija atcelts rīkojums atstāt teritoriju, citastarp uzskatīdama, ka laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšana ir vienkāršs izpildes pasākums, kas nemaina attiecīgā ārvalstu valstspiederīgā tiesisko stāvokli, jo lēmums noteikt vai nenoteikt laika posmu brīvprātīgai izceļošanai neietekmē sākotnējo konstatējumu par nelikumīgu uzturēšanos valsts teritorijā.

20. Tādēļ iesniedzējtiesa atrodas situācijā, kurā tai ir jālemj par W pārsūdzību attiecībā uz rīkojumu atstāt teritoriju saskaņā ar to, ko *Raad van State* (Valsts padome) ir nospriedusi.

21. Šādos apstākļos *Raad voor Vreemdelingenbetwistingen* (Ārvalstnieku strīdu izskatīšanas padome) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai Direktīvas 2008/115 7. panta 4. punkts, 8. panta 1. un 2. punkts un 11. panta 1. punkts, aplūkojot tos atsevišķi vai kopā, kā arī ņemot vērā šīs direktīvas 13. pantu un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas [(turpmāk tekstā – "Harta")] 47. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem ir pretrunā tas, ka laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšana tiek uzskatīta tikai par izpildes veidu, kas nemaina attiecīgā ārvalstnieka tiesisko stāvokli, jo laika posma brīvprātīgai izceļošanai noteikšana vai nenoteikšana nemaina to, ka ir konstatēta nelikumīga uzturēšanās valsts teritorijā?

2) Ja uz pirmo jautājumu tiktu atbildēts apstiprinoši: vai Direktīvas 2008/115 3. panta 6. punktā ietvertais formulējums "pievienots" un 11. panta 1. punktā ietvertais formulējums "pievieno" ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nav pretrunā tam, ka kompetentajai iestādei pat pēc ievērojama laika vēl ir iespēja vai pienākums noteikt ieceļošanas aizliegumu, kas pamatots ar atgriešanas lēmumu, kurā nav noteikts laika posms brīvprātīgai izceļošanai?

   Ja uz šo jautājumu tiek sniegta noliedzoša atbilde: vai šie formulējumi tādā gadījumā nozīmē, ka atgriešanas lēmumam, kurā nav noteikts laika posms brīvprātīgai izceļošanai, vienlaikus vai samērīgi īsā termiņā ir jāpievieno ieceļošanas aizliegums?

   Ja uz šo jautājumu tiek atbildēts apstiprinoši: vai Direktīvas 2008/115 13. pantā un [Hartas] 47. pantā garantētās tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību ietver iespēju, ceļot prasību par atgriešanas lēmumu, apstrīdēt lēmuma nenoteikt laika posmu brīvprātīgai izceļošanai likumību, ja citādi vairs nevar efektīvi apšaubīt ieceļošanas aizlieguma juridiskā pamata likumību?

3) Ja uz pirmo jautājumu tiktu atbildēts apstiprinoši: vai formulējums "nosaka pienācīgu laika posmu" Direktīvas 2008/115 7. panta 1. punktā, kā arī formulējums "un [..] atgriešanās pienākums" 3. panta 4. punktā ir jāinterpretē tādējādi, ka laika posma noteikšana saistībā ar izceļošanas pienākumu ir būtisks atgriešanas lēmuma elements un tāpēc, konstatējot kādu juridisku neatbilstību saistībā ar šo laika posmu, atgriešanas lēmums kopumā zaudē spēku un ir jāizdod jauns atgriešanas lēmums?

   Kāds tad, ja Tiesa uzskatītu, ka atteikums noteikt laika posmu nav būtisks atgriešanas lēmuma elements, ir atgriešanas lēmuma Direktīvas 2008/115 3. panta 4. punkta izpratnē praktiskais tvērums un piemērojamība, ja tajā nav termiņa elementa un ja attiecīgā dalībvalsts nav izmantojusi šīs direktīvas 7. panta [1. punktā] paredzēto iespēju noteikt šo laika posmu tikai pēc attiecīgā trešās valsts valstspiederīgā pieteikuma?"

Lieta C-637/23

22. Saskaņā ar X izteikumiem viņš ir pirms diviem gadiem ieradies Beļģijā, kur, kā viņš apgalvo, dzīvo pie brāļa. Viņš apliecina, ka ir Alžīrijas valstspiederīgais.

23. 2023. gada 27. janvārī pēc administratīva ārvalstnieku pārbaudes ziņojuma X tika atņemta brīvība.

24. 2023. gada 28. janvārī X tika izsniegts rīkojums atstāt valsts teritoriju kopā ar nogādāšanu līdz robežai un aizturēšanu izraidīšanas nolūkā, kā arī ieceļošanas aizliegums uz diviem gadiem. Šajā rīkojumā ir norādīts, ka nav noteikts laika posms brīvprātīgai izceļošanai, jo pastāv X bēgšanas risks. Atteikums noteikt šo laika posmu ir pamatots šādi:

"Attiecīgā persona nav iesniegusi uzturēšanās vai starptautiskās aizsardzības pieteikumu pēc nelikumīgas ieceļošanas vai nelikumīgas uzturēšanās laikā, vai šajā likumā noteiktajā laika posmā.

Attiecīgā persona apgalvo, ka uzturas Beļģijā divus gadus. Administratīvās lietas materiāli neliecina, ka šī persona likumā noteiktajā kārtībā būtu mēģinājusi legalizēt savu uzturēšanos.

Attiecībās ar iestādēm šī persona nesadarbojas vai nav sadarbojusies.

Attiecīgā persona [likumā noteiktajā] termiņā nav pieteikusies pašvaldībā un nav iesniegusi pierādījumus, ka uzturētos viesnīcā."

25. Ar 2023. gada 6. februāra spriedumu, kas apelācijas kārtībā apstiprināts ar 2023. gada 21. februāra spriedumu, tika uzdots X atbrīvot.

26. Ar 2023. gada 6. februārī iesniegto pieteikumu X vērsās iesniedzējtiesā ar prasību apturēt un atcelt 2023. gada 28. janvārī izdoto rīkojumu atstāt valsts teritoriju kopā ar nogādāšanu līdz robežai un noteikto ieceļošanas aizliegumu.

27. Attiecībā uz rīkojumu atstāt valsts teritoriju kopā ar nogādāšanu līdz robežai X iesniedzējtiesā būtībā norāda, ka *État belge* bija jāveic individuāla pārbaude, pirms tiek konstatēts bēgšanas risks. X arī apgalvo, ka nepietiek tikai atsaukties uz kritērijiem, kas noteikti Likumā par ārvalstnieku statusu, bet ir arī jāpamato, kā šie kritēriji piemērojami konkrētajā gadījumā. Pēc X domām, no akta pamatojuma vai administratīvās lietas materiāliem nevarot saprast, kādēļ *État belge*, lai atkāptos no šajā likumā paredzētā parastā 30 dienu termiņa, ir pamatojusies uz jebkādu bēgšanas risku. Attiecībā uz ieceļošanas aizliegumu X uzskata, ka arī šis akts ir pamatots nepienācīgi un nepietiekami, ciktāl tas ir balstīts uz X bēgšanas risku.

28. Tiesas sēdē iesniedzējtiesā, jautāts par lēmuma nenoteikt laika posmu valsts teritorijas atstāšanai būtību, X apgalvo – tā kā šis lēmums rada tiesiskas sekas, it īpaši attiecībā uz aizturēšanu un ieceļošanas aizliegumu, tas nav vienkāršs izpildes pasākums un tādēļ ir jābūt iespējai to pārsūdzēt tiesā. Savukārt *État belge* norāda, ka lēmums nenoteikt laika posmu teritorijas atstāšanai nav pārsūdzams.

29. Tajā pašā tiesas sēdē, jautāta par intereses apstrīdēt lēmumu par viņa nogādāšanu līdz robežai saglabāšanos, *État belge* pauž uzskatu, ka, ņemot vērā X atbrīvošanu, šī interese ir zudusi, savukārt X šajā jautājumā paļaujas uz iesniedzējtiesas saprātīgumu. Šajā ziņā pēdējā minētā uzskata, ka X atbrīvošanas fakta dēļ prasība ir zaudējusi priekšmetu, ciktāl tā attiecas uz lēmumu par viņa nogādāšanu līdz robežai.

30. Šādos apstākļos *Conseil du contentieux des étrangers* (Ārvalstnieku strīdu izskatīšanas padome) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai Direktīvas 2008/115 7. panta 4. punkta, 8. panta 1. un 2. punkta un 11. panta 1. punkta noteikumi, kopā vai atsevišķi skatīti kopsakarā ar Direktīvas 2008/115 13. pantu un [Hartas] 47. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj, ka brīvprātīgas izceļošanas laika posma nenoteikšana tiek uzskatīta par vienkāršu izpildes pasākumu, kas nemaina attiecīgā ārvalstnieka tiesisko stāvokli, jo laika posma brīvprātīgai izceļošanai noteikšana vai nenoteikšana nekādā ziņā nemaina sākotnējo konstatējumu par nelikumīgu uzturēšanos attiecīgajā teritorijā?

Turklāt, vai Direktīvas 2008/115 13. pantā un [Hartas] 47. pantā garantētās tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību nozīmē, ka ir iespējams apstrīdēt lēmuma par laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšanas likumību, pārsūdzot atgriešanas lēmumu, ja pretējā gadījumā ieceļošanas aizlieguma juridiskā pamata likumību vairs nevar lietderīgi apstrīdēt?

2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, vai Direktīvas 2008/115 7. panta 1. punktā lietotais formulējums "nosaka pienācīgu laika posmu" un 3. panta 4. punktā lietotais formulējums "un [..] atgriešanās pienākums" ir jāinterpretē tādējādi, ka noteikums par laika posmu vai katrā ziņā laika posma nenoteikšana saistībā ar pienākumu atstāt valsti ir būtisks atgriešanas lēmuma elements, tāpēc, ja attiecībā uz šo laika posmu tiek konstatēts prettiesiskums, atgriešanas lēmums zaudē spēku pilnībā un ir jāpieņem jauns atgriešanas lēmums?

Ja Tiesa uzskata, ka atteikums noteikt laika posmu nav būtisks atgriešanas lēmuma elements un ja attiecīgā dalībvalsts nav izmantojusi saskaņā ar Direktīvas 2008/115 7. panta [1. punktu] paredzētās pilnvaras noteikt laika posmu tikai pēc attiecīgā valstspiederīgā lūguma, kādu praktiska nozīme un izpildāmība piemīt atgriešanas lēmumam Direktīvas 2008/115 3. panta 4. punkta izpratnē, kuram tādējādi tiktu atņemta daļa attiecībā uz termiņu?"

31. Rakstveida apsvērumus iesnieguši: prasītājs pamatlietā C-637/23 X, Vācijas, Beļģijas un Čehijas valdības, kā arī Eiropas Komisija.

Juridiskā analīze

32. Skaidrības labad prejudiciālie jautājumi, kurus iesniedzējtiesa uzdevusi šajās lietās, jāapvieno, lai jautājumus, kas attiecas uz vienu tiesību problēmjautājumu, varētu izskatīt kopā.

33. Pirmais jautājums un otrā jautājuma trešā daļa lietā C-636/23, kā arī pirmais jautājums lietā C-637/23 attiecas uz to, vai par laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšanu ir jābūt iespējai celt prasību tiesā.

34. Otrais jautājums lietā C-636/23 attiecas uz saikni, kāda pastāv starp atgriešanas lēmumu un šim lēmumam pievienoto ieceļošanas aizliegumu un, precīzāk, uz to, vai dalībvalsts ir tiesīga noteikt ieceļošanas aizliegumu arī pēc tam, kad ir pagājis ievērojams laika posms kopš tāda atgriešanas lēmuma pieņemšanas, ar kuru nav noteikts laika posms brīvprātīgai izceļošanai.

35. Trešais jautājums lietā C-636/23 un otrais jautājums lietā C-637/23 attiecas uz to, kā laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšanas prettiesiskuma sekas juridiski ietekmē atgriešanas lēmumu, kurā šī nenoteikšana ietverta.

36. Tādā secībā tos aplūkošu pēc tam, kad būšu ieskicējis juridiskajai analīzei nozīmīgo tiesību normu galvenās iezīmes.

Par juridiskajai analīzei nozīmīgajām tiesību normām

37. Direktīvas 2008/115 mērķis ir izstrādāt ar kopīgiem standartiem pamatotu efektīvu izraidīšanas un atgriešanas politiku, lai attiecīgās personas atgriešana notiktu humānā veidā un pilnībā ievērojot viņu pamattiesības, kā arī cieņas neaizskaramību [6].

38. Ar to izveidotā juridiskā satvara galvenās iezīmes spriedumā *El Dridi* [7] ir īsumā izklāstītas šādi.

39. Ar šo direktīvu ir precīzi noteikta procedūra, kas papildināta ar juridiskām garantijām, kas katrai dalībvalstij jāpiemēro attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kuri dalībvalstī uzturas nelikumīgi, un tajā ir noteikta šīs procedūras dažādo posmu norises kārtība.

40. Minētās direktīvas 6. pantā galvenokārt paredzēts, ka dalībvalstīm ir pienākums pieņemt atgriešanas lēmumu par ikvienu trešās valsts valstspiederīgo, kurš nelikumīgi uzturas to teritorijā. Šajā sākotnējā posmā priekšroka jādod no atgriešanas lēmuma izrietošā pienākuma brīvprātīgai izpildei. Šajā ziņā Direktīvas 2008/115 7. panta 1. punktā noteikts, ka šajā lēmumā brīvprātīgai izceļošanai nosaka pienācīgu laika posmu no septiņām dienām līdz trīsdesmit dienām.

41. Tomēr dalībvalstis var nenoteikt šādu laika posmu vai noteikt laika posmu, kas ir īsāks par septiņām dienām, ja pastāv īpaši apstākļi, kas ir skaidri uzskaitīti šīs direktīvas 7. panta 4. punktā, proti, ja pastāv bēgšanas iespējamība, ja uzturēšanās pieteikums ir atzīts par nepārprotami nepamatotu vai tā pamatā ir krāpšana, vai arī ja attiecīgā persona apdraud sabiedrības kārtību, drošību vai valsts drošību.

42. Ja dalībvalsts nav noteikusi laika posmu brīvprātīgai izceļošanai, kā arī tad, ja atgriešanās pienākums brīvprātīgai izceļošanai noteiktajā laika posmā nav izpildīts, Direktīvas 2008/115 8. panta 1. un 4. punktā šai dalībvalstij ir noteikts pienākums izraidīt – veicot visus vajadzīgos pasākumus, tai skaitā attiecīgā gadījumā piespiedu pasākumus – samērīgā veidā un it īpaši ievērojot pamattiesības [8].

43. Tādējādi ar Direktīvu 2008/115 ieviestās atgriešanas procedūras posmu norises kārtība atbilst atgriešanas lēmuma izpildei veicamo pasākumu gradācijai; tas nozīmē, ka vispirms ir piemērojams tāds pasākums, kas attiecīgajai personai sniedz lielāku personisko brīvību, proti, laika posma brīvprātīgai izceļošanai noteikšana, pēc tam – pasākumi, kas to ierobežo vairāk, proti, ievietošana īpašās aizturēšanas telpās, ar precizējumu, ka visos šajos posmos jāievēro samērīguma princips [9].

6 Skat. Direktīvas 2008/115 2. apsvērumu.

7 Spriedums, 2011. gada 28. aprīlis (C-61/11 PPU, turpmāk tekstā – "spriedums *El Dridi*", EU:C:2011:268).

8 Skat. spriedumu *El Dridi*, 34.–38. punkts.

9 Skat. spriedumu *El Dridi*, 41. punkts.

Par pirmo jautājumu un otrā jautājuma trešo daļu lietā C-636/23, kā arī par pirmo jautājumu lietā C-637/23

44. Ar šiem jautājumiem iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīvas 2008/115 13. pants, lasot to saistībā ar Hartas 47. pantu, jāinterpretē tādējādi, ka tas paredz, ka laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšana var tikt apstrīdēta, ceļot prasību tiesā [10].

45. Šie jautājumi ir pamatoti ar konstatējumu, kas minēts iesniedzējtiesas nolēmumos un saskaņā ar ko iesniedzējtiesa valsts tiesību izpratnē ir vienīgā, kuras kompetencē ir izskatīt prasības, kas celtas par "lēmumiem", kuri definēti kā jebkurš individuāls tiesību akts, kura mērķis ir mainīt esošo tiesisko stāvokli vai pat nodrošināt, ka tas nemainās. Šajā ziņā šī tiesa vērš uzmanību uz to, ka spriedumā, ar kuru tai lieta nodota atpakaļ, *Raad van State*, attiecīgi *Conseil d'État* (Valsts padome), ir apliecinājusi, ka laika posms brīvprātīgai izceļošanai neko nemaina trešās valsts valstspiederīgā, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, statusā, jo pēdējais minētais vienkārši ir aizsargāts no piespiedu pasākumiem. Tādējādi tā vēlas noskaidrot, vai būtu jāuzskata, ka laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšana ir vienkāršs izpildes pasākums, par kuru nevar vērsties tiesā.

46. Uzreiz jāatgādina, ka Direktīvas 2008/115 13. panta 1. punktā paredzēts, ka trešās valsts valstspiederīgajam ir pieejami efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi, lai apstrīdētu ar atgriešanu saistītos lēmumus, proti, atgriešanas lēmumus, lēmumus par ieceļošanas aizliegumu un lēmumus par izraidīšanu.

47. Tā kā šajā normā ir vienīgi apstiprinātas tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, tajā nav sniegti precizējumi par to, kurus atgriešanas lēmuma elementus noteikti jābūt iespējai apstrīdēt, ceļot prasību tiesā.

48. Tomēr man šķiet, ka šie elementi ir identificēti spriedumā *Boudjlida* [11].

49. Jautāta par tiesību tikt uzklausītam pirms atgriešanas lēmuma pieņemšanas saturu, Tiesa būtībā ir uzskatījusi, ka ikvienam trešās valsts valstspiederīgajam ir tiesības tikt uzklausītam jautājumā par viņa uzturēšanās nelikumīgumu un par iemesliem, kas saskaņā ar valsts tiesībām var pamatot valsts kompetentās iestādes atturēšanos pieņemt atgriešanas lēmumu, kā arī par šāda lēmuma saturu.

50. Precīzāk – šīs tiesības, pēc Tiesas uzskatiem, nozīmē, ka attiecīgajai personai ir ļauts izteikt viedokli par tās uzturēšanās likumību un iespējamo Direktīvas 2008/115 6. panta 2. un 3. punktā paredzēto izņēmumu piemērošanu, par atsevišķu tās pamattiesību ievērošanu, kas kompetentajai valsts iestādei ir saistoša saskaņā ar šīs direktīvas 5. pantu, un par tās atgriešanas kārtību, proti, izceļošanas laika posmu un atgriešanas brīvprātīgo vai piespiedu raksturu [12].

[10] Jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru ar LESD 267. pantā ieviestajā sadarbības procedūrā Tiesai ir jāsniedz valsts tiesai lietderīga atbilde, kas tai ļauj izlemt tajā iesniegto lietu. Šajā nolūkā Tiesai attiecīgā gadījumā ir jāpārformulē tai iesniegtie jautājumi. Skat. it īpaši spriedumu, 2022. gada 1. augusts, TL (Tulka un rakstiskā tulkojuma neesamība) (C-242/22 PPU, EU:C:2022:611, 42. un 43. punkts). Šajā gadījumā, lai sniegtu lietderīgu atbildi iesniedzējtiesai, galvenokārt jāinterpretē Direktīvas 2008/115 13. pants ("Tiesiskās aizsardzības līdzekļi"), bet pārējiem šajos prejudiciālajos jautājumos minētajiem pantiem ir nozīme tikai saistībā ar argumentāciju, kas izklāstīta, lai uz tiem atbildētu. Tādēļ ierosinu Tiesai pārformulēt šos jautājumus, atsaucoties tikai uz minētās direktīvas 13. pantu.

[11] Spriedums, 2014. gada 11. decembris (C-249/13, turpmāk tekstā – "spriedums *Boudjlida*", EU:C:2014:2431).

[12] Skat. it īpaši spriedumu *Boudjlida*, 47.–51. punkts.

51. Turklāt Tiesa ir norādījusi, ka tiesībām tikt uzklausītam pirms atgriešanas lēmuma pieņemšanas jāļauj kompetentajai valsts iestādei izskatīt lietas materiālus, lai pieņemtu lēmumu, pilnībā apzinoties apstākļus, un to pienācīgi pamatot, lai attiecīgā gadījumā attiecīgā persona *varētu pilnībā piemērot [īstenot] savas pārsūdzības tiesības*[13]. Tātad šķiet acīmredzams, ka uz aspektiem, par kuriem attiecīgā persona ir jāuzklausa un pie kuriem pieder izceļošanas laika posms un atgriešanas brīvprātīgais vai piespiedu raksturs, var atsaukties arī saistībā ar prasību tiesā.

52. No tā izriet, ka ikvienam trešās valsts valstspiederīgajam, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, ir tiesības tikt uzklausītam, it īpaši jautājumā par laika posma brīvprātīgai izceļošanai noteikšanu vai tā pagarināšanu, un gadījumā, ja šis laika posms netiek noteikts – tiesības apstrīdēt administrācijas veikto novērtējumu, izmantojot minēto pārsūdzību.

53. Pretējā viedokļa pamatā esošā laika posma brīvprātīgai izceļošanai noteikšanas kvalificēšana par "izpildes pasākumu", kas nav pārsūdzams, ir balstīta uz konstatējumu, ka šī laika posma noteikšanas vai nenoteikšanas fakts nekādi neietekmē attiecīgās personas uzturēšanās nelikumību. Man šķiet, ka ietekme uz *tiesisko statusu* nav atbilstīgs kritērijs, lai noteiktu, vai šim atgriešanas lēmuma elementam jābūt apstrīdamam, ceļot prasību. Proti, lai gan trešās valsts valstspiederīgais brīvprātīgai izceļošanai noteiktajā laika posmā tiešām turpina dalībvalstī uzturēties nelikumīgi[14], tomēr tas, ka laika posms brīvprātīgai izceļošanai nav ticis noteikts, rada noteiktas un neapšaubāmi smagas sekas attiecībā uz minētā valstspiederīgā *tiesisko stāvokli*.

54. Pirmkārt, saskaņā ar Direktīvas 2008/115 8. panta 2. punktu laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšana izraisa atgriešanas lēmuma tūlītēju izpildāmību, kas tādējādi nozīmē, ka, gaidot atgriešanu, tiek atņemtas šīs direktīvas 14. panta 1. punktā uzskaitītās garantijas[15]. Otrkārt, šī laika posma nenoteikšana rada attiecīgajai dalībvalstij pienākumu noteikt ieceļošanas aizliegumu šīs direktīvas 11. panta 1. punkta izpratnē. Īsumā, ja trešās valsts valstspiederīgajam, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, nav noteikts laika posms brīvprātīgai izceļošanai, viņš ne tikai jebkurā brīdī var tikt izraidīts no šīs teritorijas, bet viņam var tikt piemērots arī ieceļošanas aizliegums.

55. Neapšaubāmi, šeit mums ir tiesību norma par atgriešanas lēmumu, kurš noteikti jāatzīst par pārsūdzamu tiesā. Proti, ja Hartas 47. pantā noteikts, ka ikvienai personai, kuras tiesības un brīvības, kas garantētas Savienības tiesībās, tikušas pārkāptas, ir tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā, man šķiet, ka no tā izriet, ka trešās valsts valstspiederīgajam, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, ir pamats saskaņā ar Direktīvas 2008/115 13. pantā paredzētajiem

[13] Skat. spriedumu *Boudjlida*, 59. punkts.

[14] Skat. spriedumu, 2018. gada 19. jūnijs, *Gnandi* (C-181/16, EU:C:2018:465, 47. punkts).

[15] Atbilstoši šai normai: "Dalībvalstis, izņemot 16. un 17. pantā minēto situāciju, nodrošina, ka attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgajiem laika posmā, kas saskaņā ar 7. pantu noteikts brīvprātīgai izceļošanai [..], pēc iespējas ņem vērā šādus principus: a) uztur ģimenes vienotību ar tiem ģimenes locekļiem, kas uzturas to teritorijā; b) nodrošina neatliekamo veselības aprūpi un slimību primāro ārstēšanu; c) nepilngadīgajiem nodrošina piekļuvi pamatizglītības sistēmai atkarībā no viņu uzturēšanās ilguma; d) ņem vērā mazāk aizsargātu personu īpašās vajadzības."

nosacījumiem atsaukties uz tiesību netikt izraidītam un tiesību uz to, ka viņam netiek noteikts ieceļošanas aizliegums, pārkāpumu, kas radies tādēļ, ka kompetentā valsts iestāde ir atteikusies noteikt viņam laika posmu brīvprātīgai izceļošanai [16].

56. Manuprāt, interpretāciju, ko ierosinu, nekādi neatceļ Beļģijas valdības rakstveida apsvērumos izvirzītais arguments, saskaņā ar ko šī interpretācija ļaujot celt novilcinošas prasības, kuru mērķis ir vienīgi juridiski apstrīdēt laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšanu, pat ja tam pakārtoto atgriešanās pienākumu nevarētu pamatoti apstrīdēt. Šāds arguments, šķiet, ir balstīts uz domu, ka par laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšanu nevar celt prasību, jo tā neietekmē attiecīgā trešās valsts valstspiederīgā tiesisko statusu – to jau esmu centies atspēkot iepriekšējā iztirzājumā.

57. Ņemot vērā iepriekš minēto, ierosinu Tiesai uz pirmo jautājumu un otrā jautājuma trešo daļu lietā C-636/23, kā arī uz pirmo jautājumu lietā C-637/23 atbildēt, ka Direktīvas 2008/115 13. pants, lasot to saistībā ar Hartas 47. pantu, jāinterpretē tādējādi, ka tas paredz, ka laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšana var tikt apstrīdēta, ceļot prasību tiesā.

Par otro jautājumu lietā C-636/23

58. Ja atbilde uz pirmo jautājumu, kas uzdots lietā C-636/23, ir apstiprinoša, ar šo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīvas 2008/115 3. panta 6. punkts un 11. panta 1. punkts jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj, ka kompetentā valsts iestāde, pamatojoties uz atgriešanas lēmumu, ar kuru nav paredzēts laika posms brīvprātīgai izceļošanai, ieceļošanas aizliegumu nosaka pat vēl pēc ievērojama laika posma.

59. Šis jautājums ir izskaidrojams ar to, ka pamatlietā, pirmkārt, iesniedzējtiesa ir atcēlusi atgriešanas lēmumu un ieceļošanas aizliegumu, kas pamatots ar šo lēmumu, bet, otrkārt, kasācijas sūdzībā, kura iesniegta par šīs tiesas spriedumu, ko *Raad van State*, attiecīgi *Conseil d'État* (Valsts padome), ir apstiprinājusi, lūgts atcelt vienīgi atgriešanas lēmumu, nevis ieceļošanas aizliegumu, kura atcelšana iesniedzējtiesā tādējādi ir galīga. No tā izriet, ka vienīgais lēmums, kas pašlaik saglabājas spēkā, ir atgriešanas lēmums, kurā atteikts noteikt laika posmu brīvprātīgai izceļošanai.

60. Šādos apstākļos un tā kā maksimālais 30 dienu laika posms brīvprātīgai izceļošanai jau ir beidzies, atbilde uz jautājumu, vai kompetentā valsts iestāde vēl var noteikt ieceļošanas aizliegumu, ir nepieciešama, lai izvērtētu, vai pastāv interese attiecībā uz šajā lietā izvirzīto pamatu, kas vērsts pret to, ka nav noteikts laika posms brīvprātīgai izceļošanai.

61. Tādējādi Tiesa ir aicināta izvērtēt tiesiskās attiecības, kas saista atgriešanas lēmumu ar ieceļošanas aizliegumu Direktīvā 2008/115.

62. Kā norāda iesniedzējtiesa, nozīmīgs šajā vērtējumā ir Direktīvas 2008/115 3. panta 6. punkts un 11. panta 1. punkts. Pirmajā minētajā "ieceļošanas aizliegums" definēts kā "administratīvs vai tiesas lēmums vai akts, kas uz noteiktu laika posmu aizliedz ieceļot un uzturēties dalībvalsts

[16] No iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka *Raad van State*, attiecīgi *Conseil d'État* (Valsts padome Beļģija), nepiekrīt, ka prasībā, kas vērsta tikai pret ieceļošanas aizliegumu, varētu tikt izvirzīts pamats, kas vērsts pret laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšanu, it īpaši tādēļ, ka tas ir pamats, kas vērsts pret citu lēmumu. Ja prasība netiktu atzīta, tas, kā norāda valsts tiesa, varētu izraisīt situācijas, kurās nebūtu iespējams lietderīgi apstrīdēt pašu ieceļošanas aizlieguma noteikšanas juridisko pamatu. No savas puses tikai norādīšu, ka šim pamatam vajadzētu būt atļautam prasībā, kas vērsta pret lēmumu par ieceļošanas aizliegumu, ņemot vērā, ka Direktīvas 2008/115 13. panta 1. punktā paredzētajam efektīvajam tiesību aizsardzības līdzeklim pret lēmumiem par ieceļošanas aizliegumu noteikti ir jānodrošina iespēja apstrīdēt to likumību. Šajā nozīmē skat. spriedumu, 1987. gada 15. oktobris, *Heylens* u.c. (222/86, EU:C:1987:442, 15. punkts).

teritorijā un kas *pievienots* atgriešanas lēmumam"[17]. Citiem vārdiem – šāda lēmuma mērķis ir aizliegt adresātam ieceļot un uzturēties visu dalībvalstu teritorijā, un tādējādi tas piešķir valsts atgriešanas pasākumu iedarbībai "Eiropas dimensiju"[18]. Otrajā minētajā pantā noteikts, ka "Atgriešanas lēmumiem *pievieno* ieceļošanas aizliegumu: a) ja nav noteikts brīvprātīgas izceļošanas laika posms vai b) ja nav ievērota atgriešanās pienākuma izpilde", vienlaikus piebilstot, ka "citos gadījumos atgriešanas lēmumu var papildināt ar ieceļošanas aizliegumu"[19].

63. Vēl precīzāk – iesniedzējtiesa šaubās par šo normu interpretāciju, kāda izriet no sprieduma *Westerwaldkreis*[20].

64. Jāatgādina, ka lietā, kurā pasludināts šis spriedums, Tiesai tika uzdots jautājums par to, vai ar Direktīvu 2008/115 ir saderīga tāda ieceļošanas aizlieguma atstāšana spēkā, ko dalībvalsts ir izdevusi trešās valsts valstspiederīgajam, kurš atrodas šīs dalībvalsts teritorijā un attiecībā uz kuru ir pieņemts lēmums par izraidīšanu, kas ir kļuvis galīgs, ja saistībā ar šo valstspiederīgo pieņemtais atgriešanas lēmums ir ticis atcelts.

65. Kā norāda iesniedzējtiesa, minētā sprieduma 52. punktā Tiesa ir atzinusi – no iepriekš minēto normu formulējuma izriet, "ka "ieceļošanas aizlieguma" mērķis ir papildināt atgriešanas lēmumu".

66. Savukārt es nedomāju, ka darbības vārda "papildināt" lietojums norāda, ka atgriešanas lēmumam, ar kuru atsakās noteikt laika posmu brīvprātīgai izceļošanai, ieceļošanas aizliegumu var pievienot tikai *vienlaicīgi* vai *tikai pēc īsa laika posma*. Tas, manuprāt, kļūst acīmredzams, ja iepriekšējā punktā minēto teikuma daļu aplūko kontekstā.

67. Proti, Tiesa minētā 52. punkta turpinājumā ir precizējusi, ka ieceļošanas aizlieguma mērķis ir papildināt atgriešanas lēmumu, "aizliedzot attiecīgajai personai noteiktu laiku pēc tās "atgriešanas" [..], un tātad pēc tās izceļošanas no dalībvalstu teritorijas, atkal ieceļot šajā teritorijā un pēc tam tajā uzturēties", vienlaikus piebilzdama, ka "ieceļošanas aizliegums līdz ar to rada sekas tikai no brīža, kad attiecīgā persona faktiski atstāj dalībvalstu teritoriju". Tādējādi tā paša sprieduma 54. punktā Tiesa ir nospriedusi: "ja ieceļošanas aizliegums [..] tam raksturīgās tiesiskās sekas var radīt tikai pēc atgriešanas lēmuma brīvprātīgas vai piespiedu izpildes, tas nevar tikt atstāts spēkā pēc šī atgriešanas lēmuma atcelšanas".

68. No tā izriet, ka darbības vārds "papildināt" faktiski ir lietots tādā nozīmē, ka tas "ir papildinošs" attiecībā pret atgriešanas lēmumu un attiecas uz *materiāltiesisko saikni*, saskaņā ar kuru šis lēmums principā ir nepieciešams priekšnoteikums ieceļošanas aizlieguma spēkā esamībai[21]. Tomēr no šī sprieduma nevar secināt, ka būtu nepieciešama temporāla saikne.

[17] Mans izcēlums.

[18] Skat. Direktīvas 2008/115 14. apsvērumu.

[19] Mans izcēlums.

[20] Spriedums, 2021. gada 3. jūnijs (C-546/19, EU:C:2021:432).

[21] Faktisko apstākļu īpatnības izskaidro, kādēļ 2023. gada 27. aprīļa spriedumā M.D. (Aizliegums ieceļot Ungārijā) (C-528/21, EU:C:2023:341) Tiesa abstrahējās no fakta, ka pirms ieceļošanas aizlieguma piemērošanas konkrētajam trešās valsts valstspiederīgajam attiecībā uz viņu nebija pieņemts atgriešanas lēmums. Pirmkārt, ieceļošanas aizliegums attiecībā uz šo valstspiederīgo bija pieņemts kā turpinājums lēmumam, ar kuru dalībvalsts tāda paša iemesla dēļ, uz kādu balstīts šis aizliegums, bija atņēmusi viņam tiesības uzturēties šīs dalībvalsts teritorijā, un, otrkārt, minētais valstspiederīgais bija atstājis minētās valsts teritoriju, lai dotos uz citu dalībvalsti pirms minētā aizlieguma pieņemšanas. Tiesas interpretācija pamatojās uz nepieciešamību novērst to, ka dalībvalstis var viegli apiet noteikumus, kas saskaņā ar Direktīvu 2008/115 reglamentē šāda aizlieguma noteikšanu. Proti, tām pietiktu pirms ieceļošanas aizlieguma pieņemšanas nogaidīt, līdz trešās valsts valstspiederīgais, kuram ir atteiktas vai atceltas uzturēšanās tiesības, ir atstājis to teritoriju, lai uz šo aizliegumu automātiski attiektos atbrīvojums no šo noteikumu ievērošanas.

69. Katrā ziņā nevar apgalvot, ka šāda temporāla saikne starp atgriešanas lēmumu un ieceļošanas aizliegumu būtu prasīta atbilstīgajās tiesību normās. Proti, šāds konstatējums nevarētu būt pamatots ar Direktīvas 2008/115 11. panta 1. punkta a) apakšpunkta tekstu, kurā paredzēts gadījums, kad ieceļošanas aizliegums tiek pieņemts laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšanas rezultātā. Turklāt minētajam secinājumam acīmredzot būtu pretrunā 11. panta 1. punkta b) apakšpunkts, kas attiecas uz gadījumu, kad atgriešanās pienākums nav izpildīts laika posmā, kurš noteikts atgriešanas lēmumā par brīvprātīgu izceļošanu, un tālab pieņemts ieceļošanas aizliegums. Tā kā ieceļošanas aizliegums ir noteikts vēlākā posmā, nekā atgriešanas lēmums, pēdējais minētais gadījums noteikti nozīmē, ka starp atgriešanas lēmumu un ieceļošanas aizliegumu nav prasīta vienlaicīguma saikne [22].

70. No tā izriet, ka valsts iestādi, kuras kompetencē ir noteikt ieceļošanas aizliegumu, ko pievieno atgriešanas lēmumam, ar kuru nav paredzēts laika posms brīvprātīgai izceļošanai, nesaista ierobežojums laikā. Tādējādi šai iestādei ir iespēja to noteikt pat tad, ja kopš atgriešanas lēmuma pieņemšanas ir pagājis ievērojams laika posms.

71. Ņemot vērā iepriekš minēto, tiek ierosināts Tiesai uz otro jautājumu, kas uzdots lietā C-636/23, atbildēt, ka Direktīvas 2008/115 3. panta 6. punkts un 11. panta 1. punkts jāinterpretē tādējādi, ka tie pieļauj, ka kompetentā valsts iestāde, pamatojoties uz atgriešanas lēmumu, ar kuru nav paredzēts laika posms brīvprātīgai izceļošanai, ieceļošanas aizliegumu nosaka pat vēl pēc ievērojama laika posma.

Par trešo jautājumu lietā C-636/23 un otro jautājumu lietā C-637/23

72. Ar šiem jautājumiem iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Direktīvas 2008/115 7. pants un 3. panta 4. punkts jāinterpretē tādējādi, ka norma par laika posmu brīvprātīgai izceļošanai ir būtisks atgriešanas lēmuma elements un tāpēc, konstatējot prettiesiskumu saistībā ar šo laika posmu, atgriešanas lēmums zaudē spēku kopumā. Ja atbilde ir noliedzoša un gadījumā, ja attiecīgā dalībvalsts saskaņā ar Direktīvas 2008/115 7. panta 1. punktu nav izmantojusi iespēju šo laika posmu noteikt, pamatojoties tikai uz attiecīgā valstspiederīgā pieteikumu, iesniedzējtiesa vaicā par atgriešanas lēmuma, kurā nav ietverta norma par laika posmu, praktisko tvērumu un izpildāmību.

73. Ir svarīgi uzreiz atgādināt, ka ar Direktīvu 2008/115 ir noteikts brīvprātīgas izceļošanas tiesiskais režīms un atteikuma noteikt laika posmu brīvprātīgai izceļošanai sekas attiecībā uz attiecīgā trešās valsts valstspiederīgā tiesisko stāvokli, tomēr tajā nav skaidri norādīts, kā atgriešanas lēmumu ietekmē šāda atteikuma prettiesiskums.

74. Kā uzskata iesniedzējtiesa, šīs sekas ir atkarīgas no laika posma brīvprātīgai izceļošanai juridiskās būtības. Tādējādi, kā norāda šī tiesa, Tiesas judikatūra spriedumā *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság* [23] piedāvā ļoti noderīgus orientierus par šo tēmu. Attiecībā uz jautājumu, vai lēmums, ar kuru tiek mainīta atgriešanas lēmumā minētā galamērķa valsts, jākvalificē kā jauns atgriešanas lēmums, Tiesa vispirms konstatēja, ka no Direktīvas 2008/115 3. panta 4. punktā ietvertās "atgriešanas lēmuma" definīcijas izriet – tas, ka tiek noteikts vai konstatēts atgriešanās pienākums, ir *viens no diviem atgriešanas lēmumu veidojošiem elementiem* un šāds atgriešanās pienākums nav iedomājams bez galamērķa

[22] Skat. ģenerāladvokāta P. Pikamēes [*P. Pikamäe*] secinājumus lietā (C-546/19, *Westerwaldkreis* EU:C:2021:105, 74. punkts).

[23] Spriedums, 2020. gada 14. maijs (C-924/19 PPU un C-925/19 PPU, EU:C:2020:367).

valsts norādīšanas. Turpinājumā tā secināja, ka iepriekšējā atgriešanas lēmumā minētās galamērķa valsts maiņa ir tik būtiska, ka ir jāuzskata, ka kompetentā valsts iestāde tādējādi ir pieņēmusi jaunu atgriešanas lēmumu [24].

75. Līdz ar to rodas jautājums, vai pēc analoģijas ar šo lietu gadījumā, ja valsts tiesa konstatētu, ka norma par laika posmu brīvprātīgai izceļošanai ir prettiesiska un ka valsts kompetentajai iestādei būtu jāiekļauj jauna norma par šo laika posmu, tas nozīmētu atgriešanas lēmuma pamatelementa (atgriešanās pienākuma) grozīšanu un šai iestādei tādējādi būtu jāpieņem jauns atgriešanas lēmums.

76. Citiem vārdiem – jāpārbauda, vai, tāpat kā galamērķa valsts norāde, arī norma par laika posmu brīvprātīgai izceļošanai ir neatņemama atgriešanās pienākuma daļa, un līdz ar to vai šī lēmuma prettiesiskums izraisa to, ka atgriešanas lēmums zaudē spēku kopumā.

77. Tālāk izklāstītie apsvērumi liek man ierosināt uz šo jautājumu atbildēt apstiprinoši.

78. Vispirms jānorāda, ka Direktīvas 2008/115 3. panta 3. punktā sniegtajā "atgriešanas" definīcijā ir skaidri norādīts, vai atgriešana ir brīvprātīga vai piespiedu. Saskaņā ar šo definīciju "atgriešanās pienākuma" mērķis ir, lai attiecīgās trešās valsts valstspiederīgais *brīvprātīgi vai piespiedu kārtā* atgrieztos galamērķa valstī; tas ļauj pieņemt, ka konstatējums, ar kuru kompetentā valsts iestāde lemj par brīvprātīgas izceļošanas noteikšanu, attiecīgā gadījumā šim nolūkam paredzēdama laika posmu, ir neatņemama atgriešanās pienākuma daļa.

79. Bez tam jānorāda, ka norma par laika posmu brīvprātīgai izceļošanai *veicina* Direktīvas 2008/115 vispārīgā mērķa sasniegšanu.

80. Proti, Tiesa jau ir nospriedusi – paredzot, ka dalībvalstīm principā ir jānosaka laika posms brīvprātīgai izceļošanai trešo valstu valstspiederīgajiem, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, ar Direktīvas 2008/115 7. pantu it īpaši gribēts nodrošināt šo valstspiederīgo pamattiesību ievērošanu, kad tiek īstenots atgriešanas lēmums. Pēc Tiesas uzskatiem, šī panta mērķis iekļaujas izvirzītajā šīs direktīvas vispārīgajā mērķī, kāds izriet no tās 2. un 11. apsvēruma, proti, izstrādāt efektīvu izraidīšanas un atgriešanas politiku, kas balstīta uz kopīgiem standartiem un juridiskām garantijām, lai attiecīgo personu atgriešana notiktu humānā veidā un pilnībā ievērojot viņu cilvēktiesības un cieņas neaizskaramību [25].

81. No tā secinu, ka jēdziens "atgriešanās pienākums" kā atgriešanas lēmuma pamatelements jāsaprot tā, lai atspoguļotu līdzsvaru starp izraidīšanas politikas efektivitāti un attiecīgo personu pamattiesību ievērošanu. Jebkāda interpretācija, saskaņā ar kuru norma par laika posmu brīvprātīgai izceļošanai nav neatņemama atgriešanās pienākuma daļa, manuprāt, apdraudētu šādu līdzsvaru un tādējādi būtu pretrunā Direktīvas 2008/115 mērķim.

82. Pretēji Beļģijas valdības un Vācijas valdības uzskatam, man šķiet, ka šo secinājumu neatspēko Direktīvas 2008/115 7. panta 1. punkta otrais un trešais teikums, saskaņā ar kuriem "dalībvalstis savos valsts tiesību aktos var paredzēt, ka šādu laika posmu nosaka tikai, pamatojoties uz attiecīgā

[24] Skat. spriedumu, 2020. gada 14. maijs, *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság* (C-924/19 PPU un C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, 114.–116. punkts).

[25] Skat. spriedumu, 2015. gada 11. jūnijs, Zh. un O. (C-554/13, EU:C:2015:377, 47. un 48. punkts). To, ka piespiedu atgriešana attiecīgā gadījumā var aizskart ieinteresētās personas cieņu, var secināt, lasot Direktīvas 2008/115 8. panta 4. punktu, saskaņā ar kuru, "ja dalībvalstis kā pēdējo iespēju izmanto piespiedu līdzekļus, lai veiktu tāda trešās valsts valstspiederīgā izraidīšanu, kas pretojas izraidīšanai, minētie līdzekļi ir samērīgi un nepārsniedz saprātīgi vajadzīgu spēku. Tos piemēro kā tas noteikts valsts tiesību aktos saskaņā ar pamattiesībām un pienācīgi ievērojot attiecīgā trešās valsts valstspiederīgā cieņas neaizskaramību un veselības stāvokli".

trešās valsts valstspiederīgā iesniegtu pieteikumu. Tādā gadījumā dalībvalstis informē attiecīgos trešo valstu valstspiederīgos par iespēju iesniegt šādu pieteikumu". Proti, pat pieņemot, ka dalībvalsts būtu izmantojusi tai ar šo tiesību normu piešķirto iespēju (kā tas šajā gadījumā nav), norma par laika posmu brīvprātīgai izceļošanai atgriešanas lēmumā būtu ietverta pat tad, ja attiecīgais valstspiederīgais nebūtu iesniedzis pieteikumu. Šādā gadījumā šī norma sniegtu informāciju par to, ka laika posms brīvprātīgai izceļošanai nav noteikts tādēļ, ka nav ievērots procesuālais nosacījums, kāds izvirzīts vērtējumam par šādu laika posmu.

83. No tā izriet, ka minētās normas prettiesiskums ietekmētu atgriešanās pienākumu un rikošetā arī atgriešanas lēmumu kopumā.

84. Šīs interpretācijas vērtība ir arī tāda, ka tā padara nenozīmīgu risku, ka atsevišķās dalībvalstīs kompetentā valsts iestāde izpilda atgriešanas lēmumu, kurā prettiesisks ir tikai noteikums par laika posmu brīvprātīgai izceļošanai, un tas notiek pirms pieņemts nolēmums par šāda lēmuma pārsūdzību. Proti, atgādinu, ka atbilstoši Direktīvas 2008/115 13. panta 2. punktam dalībvalstīm ir *iespēja*, nevis pienākums paredzēt, ka atgriešanas lēmuma pārsūdzības iesniegšana izraisa to, ka uz laiku tiek apturēta šī lēmuma izpilde [26], un tām ir tikai jāparedz, ka tiesa, kas izskata lietu, *var* individuālā gadījumā noteikt šādas izpildes pagaidu apturēšanu.

85. Visbeidzot jānorāda, ka ierosināto interpretāciju nevar atspēkot ar turpinājumā minētajiem argumentiem. Pirmkārt, Vācijas valdība rakstveida apsvērumos konstatē, ka saskaņā ar Direktīvas 2008/115 7. panta 2. punktu kopsakarā ar 14. panta 2. punktu laika posmu brīvprātīgai izceļošanai var pagarināt ar vienkāršu rakstveida apstiprinājumu un saskaņā ar šīs direktīvas 8. panta 2. punktu šo laika posmu var saīsināt, ja rodas kāds no tās 7. panta 4. punktā paredzētajiem riskiem, un nav nepieciešams pieņemt jaunu atgriešanas lēmumu. Pēc šīs valdības uzskatiem, ja laika posms brīvprātīgai izceļošanai nebūtu bijis atdalāms no atgriešanas lēmuma, jebkuram minētā laika posma grozījumam būtu vajadzējis izraisīt jauna atgriešanas lēmuma pieņemšanu ar grozītu laika posmu. Attiecībā uz pirmo gadījumu, manuprāt, pietiek norādīt, ka tāds grozījums kā laika posma brīvprātīgai izceļošanai pagarināšana nenozīmē, ka valsts kompetentā iestāde no jauna izvērtē, vai ir izpildīti nosacījumi šī laika posma noteikšanai. Runājot par otro gadījumu, nepiekrītu minētās valdības viedoklim, ka nebūtu jāpieņem jauns atgriešanas lēmums. Tā kā šāds gadījums iestājas tad, ja kompetentā valsts iestāde konstatē, ka ir radies kāds no Direktīvas 2008/115 7. panta 4. punktā noteiktajiem riskiem, šis gadījums noteikti nozīmē minēto nosacījumu jaunu izvērtēšanu. Tādējādi man šķiet, ka ir jāpieņem jauns atgriešanas lēmums.

86. Otrkārt, lai pamatotu savu nostāju, Vācijas valdība atsaucas uz "Rokasgrāmatas atgriešanas jautājumos" [27] 1.4. iedaļas pirmo daļu, kas ir formulēta šādi: ""Atgriešanas lēmuma" definīcijā galvenā uzmanība ir vērsta uz diviem pamatelementiem. Atgriešanas lēmumā jāietver: 1) paziņojums saistībā ar uzturēšanās nelikumību; un 2) atgriešanās pienākuma uzlikšana. Atgriešanas lēmumā var ietvert tādus papildu elementus kā ieceļošanas aizliegums, laikposms brīvprātīgai izceļošanai, atgriešanās valsts norādīšana." Šajā ziņā tikai atgādināšu – lai gan šī

[26] Skat. it īpaši rīkojumu, 2021. gada 5. maijs, *CPAS de Liège* (C-641/20, nav publicēts, EU:C:2021:374, 22. punkts). Savukārt, lai nodrošinātu, ka attiecībā uz konkrēto trešās valsts valstspiederīgo tiek ievērotas no neizraidīšanas principa un Hartas 47. panta izrietošās prasības, atgriešanas lēmuma pārsūdzībai *ir jābūt* ar *ipso jure* apturošu iedarbību, jo šis lēmums var radīt šim valstspiederīgajam reālu risku tikt pakļautam attieksmei, kura ir pretrunā Hartas 18. pantam kopsakarā ar Ženēvas Konvencijas 33. pantu vai attieksmei, kas ir pretrunā Hartas 19. panta 2. punktam. Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2014. gada 18. decembris, *Abdida* (C-562/13, EU:C:2014:2453, 52. un 53. punkts), kā arī 2015. gada 17. decembris, *Tall* (C-239/14, EU:C:2015:824, 57. un 58. punkts).

[27] Rokasgrāmata atgriešanas jautājumos ir ietverta pielikumā Komisijas Ieteikumam (ES) 2017/2338 (2017. gada 16. novembris), ar kuru izveido kopīgu "Rokasgrāmatu atgriešanas jautājumos" dalībvalstu kompetentajām iestādēm izmantošanai ar atgriešanu saistītu uzdevumu veikšanā (OV 2017, L 339, 83. lpp.).

rokasgrāmata ir atsauces dokuments dalībvalstu iestādēm, kuru kompetencē ir veikt uzdevumus, kas saistīti ar to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kuri dalībvalstīs uzturas nelikumīgi, ieteikumam, kam tā ir ietverta pielikumā, nav saistošas iedarbības [28]. Tas izskaidro, kāpēc jau divas reizes šajā rokasgrāmatā ieteiktā Direktīvas 2008/115 normu interpretācija nav guvusi Tiesas apstiprinājumu [29].

87. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz trešo jautājumu lietā C-636/23 un otro jautājumu lietā C-637/23 atbildēt, ka Direktīvas 2008/115 7. pants un 3. panta 4. punkts jāinterpretē tādējādi, ka tiesību norma par laika posmu brīvprātīgai izceļošanai ir neatņemama atgriešanās pienākuma daļa, tāpēc, konstatējot prettiesiskumu saistībā ar šo tiesību normu, atgriešanas lēmums zaudē spēku kopumā.

Secinājumi

88. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *Raad voor Vreemdelingenbetwistingen*, attiecīgi *Conseil du contentieux des étrangers* (Ārvalstnieku strīdu izskatīšanas padome, Beļģija), uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/115/EK (2008. gada 16. decembris) par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, 13. pants, lasot to saistībā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantu,

   jāinterpretē tādējādi, ka

   tas paredz, ka laika posma brīvprātīgai izceļošanai nenoteikšana var tikt apstrīdēta, ceļot prasību tiesā.

2) Direktīvas 2008/115 3. panta 6. punkts un 11. panta 1. punkts

   jāinterpretē tādējādi, ka

   tie pieļauj, ka kompetentā valsts iestāde, pamatojoties uz atgriešanas lēmumu, ar kuru nav paredzēts laika posms brīvprātīgai izceļošanai, ieceļošanas aizliegumu nosaka pat vēl pēc ievērojama laika posma.

3) Direktīvas 2008/115 7. pants un 3. panta 4. punkts

   jāinterpretē tādējādi, ka

   norma par laika posmu brīvprātīgai izceļošanai ir neatņemama atgriešanās pienākuma daļa, tāpēc, konstatējot prettiesiskumu saistībā ar šo normu, atgriešanas lēmums zaudē spēku kopumā.

[28] Skat. spriedumu, 2021. gada 3. jūnijs, *Westerwaldkreis* (C-546/19, EU:C:2021:432, 47. punkts).

[29] Papildus spriedumam, 2021. gada 3. jūnijs, *Westerwaldkreis* (C-546/19, EU:C:2021:432, 47. punkts), skat. spriedumu, 2020. gada 14. maijs, *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság* (C-924/19 PPU un C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, 114.–116. punkts).